

דף עא ע"ב) אין להוציא ספר תורה ממקום למקום אפילו כדי להעבירו מבית כנסת אחד לבית כנסת אחר. וכמה פוסקים חששו לדברי הזהר הקדוש. ויש מקילים בזה לענין כשרוצים להביא ספר תורה לבית האכל, ובפרט כשמייחדים מקום קבוע לספר תורה. וכן נהגו בכמה מקומות להקל. ויש אומרים שבמקום שמותר להעביר ספר תורה ממקום למקום טוב שיהיו עשרה אנשים המלוים את ספר התורה. ויש אומרים שאם מוליכים אותו בצינעא מותר, ולדבריהם, אם לוקחים אותו במכונית נחשב לצינעא, ויש להקל אפילו בלא עשרה אנשים. ויש מקילים להעביר ספר תורה על ידי שפוסלים את ספר התורה באמצעות התרת התפרים בין היריעות. אבל אין להקל לפסול הספר תורה על ידי גרירת אות אחת או חלק ממנה, או על ידי הנחת שעוה על אות אחת. יש נוהגים שכאשר מכניסים ספר תורה חדש לבית הכנסת מוציאים לקראתו את ספרי התורה אל רשות הרבים בשמחה ובשירים. וכן יש נוהגים להוציא את ספרי התורה לרחובה של עיר בשמחת תורה ובהקפות שניות שבמוצאי שמחת תורה. והנוהגים כן יש להם על מה שיסמוכו.

אוצר החכמה 1234567

סימן קלו

הראויים לעלות לתורה, וסדר קדימתם

סדר קדימת העולים לתורה

א. אחר שעלו לתורה כהן ולוי, מעלים אחריהם תלמידי חכמים הממונים על הציבור, ואחריהם תלמידי חכמים הראויים למנותם לפרנסים על הציבור, והיינו שהם גדולים בתורה וכששואלים אותם דבר הלכה בכל מקום יודעים להשיב, ואחריהם בני תלמידי חכמים שאבותיהם ממונים על הציבור, ואחריהם ראשי הקהל וכל העם. וסדר קדימה זה הוא בשבתות או בימים טובים וביום הכפורים שעולים בהם לתורה חמשה או ששה או שבעה עולים ורשאים להוסיף עליהם, אבל בשני ובחמישי ובשבת במנחה שעולים בהם שלשה עולים בלבד ואין רשאים להוסיף עליהם, מעלים לתורה מי שירצו. ומצוה לקרוא ביום טוב לעליה לתורה אנשים המחזיקים את הקהלה, והם קודמים לכל אדם מלבד לתלמיד חכם מופלג בתורה. ומותר להקדים להעלות לתורה מי שהוא עשיר ונכבד לפני תלמיד חכם, אף על פי שהעשיר עם הארץ. ומכל מקום תלמיד חכם מופלג קודם לעשיר ונכבד. וכן בעליית "עשרת הדברות" תלמיד חכם מופלג קודם לעשיר ונכבד. ויש מקומות שנהגו לקרוא העולים לפי גילם. וכן יש מקומות שמקדימים מי שהוא נשוי לפני מי שאינו נשוי. ומנהגים אלו אינם נכונים על פי ההלכה, ויש להקדים תלמיד חכם לעם הארץ אפילו התלמיד חכם הוא צעיר יותר בשנים וגם אינו נשוי. ותלמיד חכם שהוא פוסק הלכות קודם לתלמיד חכם שאינו פוסק הלכות. ומי שרוצים לכבדו בעליה מחמת חשיבותו, כגון שהוא פרנס על הציבור, (ואינו קונה העליה), אינו רשאי לתת העליה לאיש אחר. ב. כל האמור לעיל אינו אלא במקומות שאין מוכרים את העליות, אבל במקומות שמוכרים את העליות, יכול לקנות מי שירצה, ורשאי הקונה לעלות בעצמו או לכבד מישהו אחר. ובמקומות שיש חשש שמא יבואו לידי מחלוקת על העליות, אדרבה ראוי ונכון שימכרו העליות.

סדר חשיבות העליות לתורה

ג. לדעת רבינו האר"י, סדר חשיבות העולים לתורה בשבת הוא כדלהלן: הששי חשוב מכולם, ואחריו השלישי, ואחריו הכהן, ואחריו הלוי. ואחריו הרביעי, ואחריו החמישי, ואחריו השביעי.

וביום הכפורים שעולים בו ששה עולים, הששי חשוב מכולם ואחריו שאר העולים כסדר הנ"ל. וביום טוב שעולים בו חמשה עולים, החמישי חשוב מכולם. וכשני ובחמישי ובשבת במנחה, לדעת רבינו האר"י השלישי הוא החשוב מכולם, ואחריו הכהן ואחריו הלוי. ויש מקומות שנהגו שהגדול שבציבור עולה לעליה האחרונה. ויש מקומות שנהגו שהגדול שבציבור עולה שלישי.

להשתדל לעלות לתורה

ד. ראוי לו לכל אדם שישתדל לעלות לתורה לכל הפחות פעם אחת בחודש.

עליה לתורה למי שאינו שומר מצוות

ה. מותר לקרוא לעליה למי שהוא בעל עבירות, ואפילו עובר על עבירות החמורות ביותר בתורה, ואפילו עדיין לא חזר בתשובה. ואם עושה כן בשאט נפש ובפרהסיא בלא בוש, או שהוא מלגלג על דברי חכמים ורגיל לדבר דברי אפיקורסות, אין להעלותו. וכן אין להעלות לתורה אנשים שהם רפורמים או קונסרבטיבים, או אנשים שנשאו אשה נכרית, או מי שהוא מחלל שבת בפרהסיא ועושה כן בשאט נפש ויודע חומר האיסור. וכן אין להעלות לתורה אנשים הכופרים בתורה ובדברי חז"ל. ובזמנינו שרוב רובם של המחללים שבת עושים כן מחמת חוסר ידיעה, ומעולם לא למדו ולא ידעו חומר האיסור, ועצם בואם לבית הכנסת מעיד על כך שהם מאמינים בהשם יתברך ואינם כופרים בעיקר, מותר להעלותם. ובמקום שאין לחוש שיבואו לידי מחלוקת ואיבה, נכון שיוסיפו על מספר העולים באופן שיעלו שבעה (וביום טוב חמשה וביום הכפורים ששה) שומרי תורה ומצוות, ואם אפשר יחזרו על הפסוקים שקראו אותם שאינם שומרי תורה ומצוות.

סימן קלז

כמה פסוקים צריך לקרוא בקריאת התורה

קריאת עשרה פסוקים לשלשה עולים

א. בימים שקוראים בהם שלשה, צריכים לקרוא לשלשתם ביחד לפחות עשרה פסוקים. ופסוק "וידבר ה' אל משה לאמר" נחשב בכלל עשרת הפסוקים. ובפרשת "ויבא עמלק" שקוראים בפורים, שאין בה אלא תשעה פסוקים, אין צריך להוסיף עליהם. ומנהג הספרדים ועדות המזרח לכפול פסוק "ויאמר כי יד על כס" וכו', כדי להשלים לעשרה פסוקים. והאשכנזים לא נהגו כן.

קריאת שלשה פסוקים לכל עולה

ב. אין פוחתין משלשה פסוקים לכל אחד מהעולים, ואחד מהם צריך לקרוא לפחות ארבעה, כדי שביחד יקראו עשרה פסוקים, ואותו שקרא ארבעה הרי זה משובח. ואף בזמנינו שהשליח ציבור קורא בקול רם והעולה קורא עמו בלחש, אין צריך להקפיד שיקרא האחרון ארבעה, ורשאי לקרוא ארבעה בין לראשון בלבד או לשני או לשלישי, והכל לפי הענין והמקום שראוי לסיים בו.

דילג פסוק מן הקריאה

ג. דילג פסוק אחד בקריאה בשבת במנחה או בשני וחמישי, וסיים הקריאה, אם קרא כבר עשרה פסוקים אינו חוזר לקרוא הפסוק שדילג. ואם קרא רק תשעה פסוקים. שלשה לכל אחד מן

העולים, יחזור ויקרא, ולא יברך על קריאתו בין לפניה ובין לאחריה. ואם קרא פחות מתשעה, צריך לחזור ולקרוא ולהשלים לעשרה, ואפילו סיים קריאתו וגלל הספר תורה, ומברך לפניה ולאחריה. ואם נזכר שדילג פסוק קודם ברכה אחרונה, אינו מברך לפני הקריאה אלא רק לאחריה. וכשצריך לחזור מחמת שדילג פסוק, צריך לקרוא אותו פסוק שדילג עם עוד שני פסוקים אחרים. ד. ¹²³⁴⁵⁶⁷ ¹²³⁴⁵⁶⁷ דילג פסוק אחד בקריאה בשבת שחרית, אפילו נודע הדבר אחר שגללו ספר תורה והתפללו מוסף, צריך לחזור ולהוציא ספר תורה ולקרוא הפסוק שדילג עם עוד שני פסוקים. והיינו אפילו קראו כבר שבעה עולים כל אחד שלשה פסוקים. וחזור ומברך לפניה ולאחריה. וקודם שיברך אומר "ברכו". ואם נזכר שדילג פסוק קודם ברכה אחרונה, אינו מברך לפני הקריאה אלא רק לאחריה. ויש אומרים שאם דילג פסוק בעליה השביעית או בעליות שלאחריה (כשהוסיפו על שבעה עולים) אין צריך לחזור, והמפטיר יקרא מהפסוק שדילגו ועד סוף הפרשה. ואם נזכרו שדילגו פסוק או שהלכו הציבור לבתייהם, וכל שכן אם נזכרו כשהגיע זמן מנחה, אינם חוזרים לקרוא.

ה. הדין האמור לעיל הוא לאו דוקא דילג פסוק אחד, ואפילו דילג תיבה אחת צריך לחזור ולקרוא ולברך לפניה ולאחריה. וצריך לחזור מתחלת הפסוק שדילג בו תיבה. ויש אומרים שאפילו דילג אות אחת דינו כדילג פסוק אחד, והיינו כשמחמת כן נשתנית הבנת הענין.

ו. דילג פסוק בקריאת המועדים, אין צריך לחזור, וכדין דילג פסוק בשבת במנחה או בשני וחמישי. והיינו דוקא כשקראו חמשה עולים כל אחד שלשה פסוקים. והוא הדין אם דילג פסוק בקרבנות שקורא המפטיר, ואם דילג פסוק שיש בו מעיקר חובת קרבנות היום צריך לחזור. ואם בשבת חול המועד סוכות בחוץ לארץ טעה המפטיר וקרא מקרבנות יום אחד במקום שני ימים, כגון ביום השלישי שצריך לקרוא "וביום השני" "וביום השלישי", וקרא רק "וביום השני", חוזר וקורא "וביום השלישי" בלא ברכה. והוא הדין אם קרא ביום השלישי "וביום השלישי", ולא קרא גם "וביום השני", שחוזר וקורא "וביום השני" בלא ברכה.

ז. יש אומרים שאם דילג בשבת פסוק מקריאה שקוראים בה במועדים, צריך לחזור. וכן אם דילג בשבת שחרית פסוק אחד מעשרה פסוקים ראשונים שקראו כבר בשני ובחמישי ובשבת במנחה, צריך לחזור. ויש חולקים. ולהלכה יחזור ויקרא אותו פסוק עם עוד שני פסוקים בלא ברכה.

קרא פחות משלשה פסוקים

ח. קרא אחד מהעולים שני פסוקים, אפילו קראו שלשת העולים יחדיו עשרה פסוקים, צריך לחזור ולקרוא. ואפילו היה הדבר בשבת קודם שעלו שבעה עולים וקרא אחד מהם שני פסוקים צריך לחזור. ואם עדיין לא בירך הברכה שלאחריה, אפילו סגרו הספר תורה והיה בדעתו לברך, יחזור ויפתחו הספר תורה, ויקרא עוד פסוק, ואחר כך יברך לאחריה. ואם כבר בירך לאחריה, צריך לחזור ולברך לפניה ולאחריה. ויחזור ויקרא שני הפסוקים שקרא בפעם הקודמת, ויוסיף עוד פסוק אחד. [ואם היה הדבר בעליית שלישי בימים שקוראים בהם שלשה, והשנים שלפניו קראו כל אחד שלשה פסוקים, יוסיף שני פסוקים על שני הפסוקים שקרא קודם לכן]. ונכון להחמיר שיוסיף עוד שלשה פסוקים מלבד שני הפסוקים שקרא בעליה הקודמת.

ט. קרא אחד מהעולים שני פסוקים, ובירך ברכה אחרונה, וקראו לאחר לעלות, אם עדיין לא התחיל לברך, יעלה הראשון ויקרא כנ"ל בסעיף הקודם, ואותו אתר יעלה אחריו (אם יש עליה נוספת אחר הראשון). ואם כבר התחיל הבא אחריו לברך, ואמר "ברוך אתה ה'", וכל שכן אם כבר סיים הברכה, יחזור ויקרא שני הפסוקים שקרא אותו שלפניו, ויוסיף עליהם עוד שלשה פסוקים,

ויברך לאחריה, והראשון שקרא רק שני פסוקים, אם עודנו על התיבה יחזור ויעלה אחריו (אם יש עליה נוספת), ואם כבר הלך למקומו אין צריך להעלותו שוב. וכל זה בעליית ישראל או לוי לתורה, אבל אם אירע כן בעליית כהן בשני וחמישי, וכבר עלה הלוי לתורה ובירך, לא יחזור הלוי ויקרא שני הפסוקים שקרא הכהן, אלא יקרא הלוי מכאן והלאה, ואחר הלוי יקראו שני ישראלים, להשלים למנין שלשה עולים, ולא יחזור ויעלה הכהן שנית אחר הלוי. ^[1234567]

י. יש אומרים שכל האמור לעיל (סעיפים ח–ט) לענין מי שקרא רק שני פסוקים, אינו אלא בימות החול, אבל בשבת לכתחלה לא יחזור ויעלה לתורה אותו שקרא שני פסוקים, אלא יעלה אחר במקומו. ויש חולקים. והעיקר כסברא ראשונה. ^[1234567]

קראו תשעה פסוקים במקום עשרה

יא. קראו בשני או בחמישי או בשבת במנחה תשעה פסוקים, שלשה פסוקים לכל אחד, וכבר בירך השלישי הברכה שלאחריה, יצאו ידי חובה בדיעבד. ונכון להחמיר שיחזרו ויקראו עוד שלשה פסוקים בלא ברכה לפניהם ולאחריהם, ואפילו אחר שהחזירו הספר תורה למקומו. אבל אם קראו שלשת העולים כל אחד שלשה פסוקים, אלא שפסוק אחד קראוהו שנים, וכגון שחזר השני על פסוק שקרא הראשון, וביחד קראו שמונה פסוקים, וכבר בירך השלישי הברכה שלאחריה, יעלה עוד אחד ויקראו עוד שלשה פסוקים, ויברך לפניהם ולאחריהם. ^[1234567]

טעה בפרשת פרה

יב. אם טעה בקריאת פרשת פרה ובמקום לסיים בסוף הפרשה בפסוק "והנפש הנוגעת תטמא עד הערב", סיים בפסוק "ולגר הגר בתוכם לחקת עולם", או בפסוק "מים חיים אל כלי" אם עדיין לא בירך לאחריה, ישלים הקריאה ויברך לאחריה, ואם כבר בירך לאחריה, וכל שכן אם אמר "חצי קדיש", או שגלל הספר תורה, או שכבר הפטיר ההפטרה, חזר וקורא כל פרשת פרה מתחלתה ועד סופה, ומברך לפניה ולאחריה. ואם דילג פסוק מפרשת פרה, אם היה בפסוק זה מעיקר חובת היום, צריך לחזור ולקרא כנ"ל, ואם לאו אינו חוזר. והוא הדין בכל הנ"ל לענין פרשת שקלים.

קריאת שלשה פסוקים חדשים

יג. בכל הימים שקוראים בהם שלשה או ארבעה עולים, צריך לקרוא לכל אחד מן העולים שלשה פסוקים אחרים, אלא אם כן אי אפשר לעשות כן, כגון בחול המועד סוכות, שקוראים בפרשת קרבנות אותו היום, או בחנוכה שהשלישי חזר על קריאת שני העולים שלפניו. וכן בראש חודש שהלוי חזר על הפסוק השלישי שקרא הכהן. ובשבת שחרית ובימים טובים וביום הכפורים שמותר להוסיף על העולים, למנהג הספרדים ועדות המזרח מותר מעיקר הדין שיקרא האחד אותם הפסוקים שקרא חברו, ובלבד שאינו ממנין העולים שהם חובת היום, אלא מהתוספת שהוסיפו עליהם. והאשכנזים נהגו להחמיר אפילו אחר שבעה עולים, ורק בשמחת תורה נהגו להקל. ואף למנהג הספרדים לכתחלה נכון להחמיר שיחלק הקורא את הקריאות באופן שיהיו מספיק פסוקים חדשים לכל אחד מן העולים, ורק אם אי אפשר, וכגון שהפרשה קצרה וישנם רבים הרוצים לעלות לתורה, רשאי לחזור על אותם פסוקים שקרא, כל שכבר עלו העולים של חובת היום וקראו כל אחד שלשה פסוקים חדשים.

יד. אם רצה לקרוא שלשה פסוקים חדשים ולהוסיף עליהם תחלה פסוק אחד או כמה פסוקים שכבר קרא חבירו ואחר כך לקרוא הפסוקים החדשים, אינו רשאי לעשות כן לכתחלה. ואחר שעלו

העולים לחובת היום ומוסיפים עליהם, למנהג הספרדים רשאי אף לכתחלה להתחיל מפסוקים שכבר קרא חבירו, כל שמוסיף עליהם שלשה פסוקים חדשים. ואף למנהג האשכנזים יש נוהגים שהבא לקרוא בפרשת התוכחה שבפרשת בחקותי חוזר וקורא כמה פסוקים מהברכות, אף על פי שכבר קרא אותן העולה שלפניו, כדי להתחיל בדבר טוב.

סימן קלח

ה'תש"ס 5955

ה'תש"ס 5955

שלא לשייר בפרשה פחות משלשה פסוקים

שלא להתחיל או לסיים סמוך לפרשה

א. הקורא בתורה אינו רשאי לסיים קריאתו פחות משלשה פסוקים לפני סוף פרשה או לפני תחלת פרשה. ואין לחלק בזה בין כשהפרשה פתוחה או סתומה. וכן אין לחלק בזה בין העליות שהן מחובת היום לבין העליות שמוסיפים על חובת היום. אבל המקומות המסומנים בחומשים להפסקה בין העולים, וכן מקום סיום פסוקי הפרקים, ואין שם פרשה, מותר להפסיק לפנייהם או לאחריהם. ובלאו הכי אין המקומות המסומנים בחומשים מעלים ומורידים, ואם רצה הקורא להפסיק במקומות אחרים רשאי.

אימתי מותר להתחיל או לסיים סמוך לפרשה

- ב. מקום שיש שם פרשה פתוחה או סתומה, ולאחר פסוק אחד או שנים יש שם עוד פרשה, מותר לסיים שם העליה בסוף אותה פרשה או לפנייה. וכן המנהג.
- ג. מותר לכהן להתחיל לקרוא במקום שהוא פחות משלשה פסוקים אחר תחלת הפרשה. ויש מתירים בעליית כהן בפרשת "ואתה תצוה", שיש בתחלתה פרשה אחת בת שני פסוקים, ולאחריה פרשה בת חמשה פסוקים, שיפסיק הכהן אחר שקרא שלשה פסוקים מתחלת "ואתה תצוה", אף על פי שהתחיל בפרשה שלאחריה בפסוק אחד בלבד, (ומנהג יוצאי חאלב להפסיק אחר שקרא ארבעה פסוקים, אחר שאמר "לכבוד ולתפארת"). ויש אומרים שהוא הדין שמותר לסיים לעולה האחרון בשני פסוקים אחר תחלת פרשה. ויש חולקים.
- ד. וכן מקום שיש בו פיסקא באמצע הפסוק, כגון בפרשת פינחס שיש פיסקא אחר "ויהי אחרי המגפה", מותר להפסיק בפחות משלשה פסוקים לפנייה או לאחריה, ואפילו בפסוק הסמוך לה.
- ה. בראש חודש שיש בו ארבעה עולים, מתחיל הכהן וקורא שלשה פסוקים עד "שנים ליום עולה תמיד", והלוי חוזר וקורא פסוק "ואמרת להם", וקורא שלשה פסוקים עד "בשמן כתית רביעית ההין", והשלישי קורא עד סוף קרבנות שבת, והרביעי מסיים בקרבנות ראש חודש.
- ו. אם נמצאה טעות בספר תורה, והוצרכו להחליף ספר תורה, והיה הדבר בתוך שלשה פסוקים סמוך לפרשה, או אפילו בתוך הפסוק הסמוך לפרשה, מותר להתחיל לקרוא בספר השני מתחלת הפסוק שנמצאה בו הטעות.
- ז. אם יש בסוף פרשת השבוע פרשה בת חמשה פסוקים, לא יתחיל המפטיר לקרוא שלשה פסוקים סמוך לסוף פרשת השבוע, אלא יקרא כל הפרשה בת חמשת הפסוקים. ואפילו אם גם המשלים קרא אותם חמשה פסוקים בלבד. ובדיעבד אם התחיל שלשה פסוקים לפני סוף פרשת השבוע, אפילו עדיין לא בירך אחר קריאתו, אין צריך לחזור ולקרוא.

טעה וסיים או התחיל סמוך לפרשה

ח. טעה וסיים כשהוא שני פסוקים לפני פרשה, וכירך ברכה אחרונה, אינו חוזר לקרוא עוד, והבא לקרוא אחריו יקרא אותם שני פסוקים ועוד שלשה פסוקים מהפרשה שלאחריה, ולא יחזור פסוק אחד למפרע. ואם אחר אותם שני פסוקים מסתיימת הפרשה, יקרא פסוק אחד למפרע ממה שקרא זה שקדם לו, וגם אותם שני פסוקים שנשארו. ויש אומרים שהוא הדין אם טעה וסיים כשהוא שני פסוקים אחר תחלת פרשה, וכבר כירך ברכה אחרונה, שהבא אחריו לא יתחיל שני פסוקים למפרע, אלא יתחיל ממקום שפסק הקודם לו.

מקומות הראויים להפסקות בין העליות

ט. הקורא בתורה ופתח בדבר טוב וסיים בדבר טוב. ואין לסיים במי שעשה מעשה רע. וטובת גוי אינה נחשבת לדבר טוב, וכן רעת הגוי. ואין חיוב להפסיק בהפסקות המסומנות בחומשים שני שלישי וכו', ואדרבה פעמים שאין הפסקות אלו נכונות, והכל לפי המקום והענין. ויש עוד פרטים בענין המקומות שראוי ושאין ראוי להפסיק בהם, ויבוארו בס"ד להלן (סימן תכח).
י. מי שהוא סומא, אפילו בעין אחת, או שהוא פיסח, אין לקרוא לו לעלות לתורה בפרשת "עורת או שבור". והקורא בתורה בכרכות או בקללות, לא יחשוב בלבו לברך או לקלל את העולה. ומי שיש עליו חשד שנכשל בעריות, ולא הוברר הדבר, אין לקרוא לתורה בפרשת עריות. ואם הוברר הדבר, ועדיין לא עזב החטא, ויודעים שאם יעלוהו לתורה בפרשת העריות יתבייש ויפרוש מן העבירה, יעשו כן.
יא. נוהגים שלא להפסיק באמצע ארבעים ושנים מסעות בני ישראל שבפרשת "ואלה מסעי". וכן אין מפסיקים באמצע "שירת הים" או "עשרת הדברות".

סימן קלט

סדר העליה לתורה וברכות התורה

הכנת הפרשה קודם הקריאה

א. הקורא בתורה צריך ללמוד ולהכין הקריאה עם דקדוקיה וטעמיה כדת שלש פעמים קודם שיקרא. ונכון להחמיר שיחזור על הפרשה ארבע פעמים. ואם אחר שהכין שלש או ארבע פעמים עדיין אינו זוכר כל הפרשה היטב, מעיקר הדין רשאי לקרוא בתורה, ונכון להחמיר שיכין כמה פעמים עד שיזכור כל הפרשה היטב עם טעמיה ודקדוקיה. ואפילו אם קראוהו בשמו לעלות ולקרוא, כל שלא הכין הפרשה קודם לכן לא יקרא, ואם אין שם מי שיודע לקרוא, ואם לא יקרא יתבטלו מן הקריאה, רשאי לעלות, ויעמוד לידו אחד וילחש לו מתוך החומש הטעמים. ובזמנינו שהשליח ציבור קורא, והעולה קורא עמו בלחש, אין העולה צריך לסדר הפרשה תחלה, אלא הקורא צריך לסדר הפרשה. ומצוה מן המובחר שיכין העולה את הפרשה גם כשיש קורא בתורה. ולכן ראוי לכל אדם שיקרא שנים מקרא ואחד תרגום קודם קריאת התורה בשבת שחרית, כדי שאם יקראוהו לעלות לתורה ידע לקרוא עם השליח ציבור.

עליה לתורה למי שאינו יודע לקרוא

ב. להלן (סימן קמא סעיף ה') יתבאר, שהעולה צריך לקרוא בלחש עם השליח ציבור, ואם אינו קורא הרי הוא מברך ברכות לבטלה. ומי שאינו יודע לקרוא בתורה, אבל כשהשליח ציבור קורא

בְּקוֹל רֵם יוֹדֵעַ לִקְרֹא אַחֲרֵי מִלָּה בְּמִלָּה, וּמְכִיר צוֹרֵת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל לִשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ, מוֹתֵר לְהַעֲלוֹתוֹ לַתּוֹרָה וּאֲפִילוֹ לְכַתְּחִלָּה. וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ צוֹרֵת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל לִשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ, אֲבָל יוֹדֵעַ לַחֲזוֹר מִלָּה בְּמִלָּה אַחֵר הַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה בְּלֹא שִׁיקָרָא מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר, לְדַעַת מֶרֶץ הַשְּׁלַחַן עֲרוֹךְ אֵינוֹ רִשְׁאֵי לַעֲלוֹת. וְכֵן יֵשׁ לְנִהוּג בַּמָּקוֹם שֶׁאֵין מִנְהַג בְּרוֹר לְהַקֵּל, וְכָל שָׂכָן בַּמָּקוֹם שֶׁנִּהְגוּ כֵן שְׂאִינִם רִשְׁאִים לִשְׁנוֹת הַמִּנְהַג. וְאִם כִּבֵּר עָלָה אֵין מוֹרִידִים אוֹתוֹ. וּבַמָּקוֹמוֹת שֶׁנִּהְגוּ לְהַקֵּל לְהַעֲלוֹת מִי שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ צוֹרֵת הָאוֹתִיּוֹת, רִשְׁאִים לְסַמּוֹךְ עַל מִנְהַגָּם אֲפִילוֹ לְכַתְּחִלָּה. וְנִכּוֹן לְהַחֲמִיר שְׂיוֹסִיפוּ עַל מִגֵּן הָעוֹלָם. וְאִם אֲפֶשֶׁר הַדְּבַר, וְלֹא יִבְאוּ לִידֵי מַחְלֻקָּת, נִכּוֹן שִׁיחֲזוֹר הַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה עַל אוֹתָם פְּסוּקִים שֶׁקָּרָא אוֹתוֹ עִם הָאָרֶץ.

הַזְמָנָה לְעִלְיָה לַתּוֹרָה

ג. אֵין אָדָם רִשְׁאֵי לַעֲלוֹת לַתּוֹרָה אֲלֵא אִם כֵּן הוֹמִינֻהוּ לַעֲלוֹת, וּאֲפִילוֹ הוּא תַלְמִיד חֹכֵם וְאָדָם חָשׁוּב. וְהַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה, לְדַעַת מֶרֶץ הַשְּׁלַחַן עֲרוֹךְ רִשְׁאֵי לַעֲלוֹת מִבְּלִי שְׂיוֹמִינֻהוּ, וְיֵשׁ נוֹהֲגִים שֶׁאֵף הַשְּׁלִיחַ צִיבּוֹר אֵינוֹ עוֹלָה בְּלֹא הַזְמָנָה, אֲלֵא שֶׁאֵין קוֹרֵאִין אוֹתוֹ בְּשֵׁמוֹ, וְיִזְמִינוּ הַסֵּגָן הָעוֹמֵד לְצִדּוֹ, וְכֵן מִנְהַג הָאֲשַׁכְּנָזִים וְכַמָּה מַעֲדוֹת הַסִּפְרָדִּים. וּבְכָל מָקוֹם יַעֲשׂוּ כַּמִּנְהַגָּם.

ד. מִנְהַג הָאֲשַׁכְּנָזִים לִקְרֹא לְכָל עוֹלָה בְּשֵׁמוֹ וּבְשֵׁם אָבִיו, וְאוֹמְרִים "יַעֲמוּד פְּלוֹנִי בֶן פְּלוֹנִי". וְכֵן מִנְהַג כַּמָּה מַעֲדוֹת הַסִּפְרָדִּים: אֲבָל מִנְהַג רֹב קְהֵלוֹת הַסִּפְרָדִּים שֶׁלֹּא לִקְרֹא לַעֲלוֹה בְּשֵׁמוֹ, אֲלֵא הַגִּבְאִי אוֹ הַשֶּׁמֶשׁ נִיגַשׁ אֵלָיו וּמִזְמִינוֹ לַעֲלוֹת לַתּוֹרָה. וְהַנּוֹהֲגִים לִקְרֹא לַעֲלוֹה לַתּוֹרָה בְּשֵׁמוֹ וּבְשֵׁם אָבִיו, אִם אָבִיו הוּא מוֹמֵר, יִקְרְאוּ בַּמָּקוֹמוֹ בְּשֵׁם אָבִי אָבִיו, אֲבָל לֹא יִקְרְאוּ בְּשֵׁם הָעוֹלָה לְבַד. וְאִם הַמִּיר אָבִיו דָּתוֹ אַחֵר שֶׁכִּבֵּר הָיָה הֵבֶן גָּדוֹל, וְהוֹרְגָלוּ לִקְרֹא לוֹ בְּשֵׁם אָבִיו, וְכֵן בַּמָּקוֹם שֶׁיֵּשׁ לְחוּשׁ שֶׁהָאֵב הַמוֹמֵר יִרַע לָהֶם מַחֲמַת כֵּן, מִמְּשִׁיכִים לִקְרֹא לְבֶן בְּשֵׁם אָבִיו. אֲבָל לֹא יִכְנוּ אוֹת אָבִיו בַּתּוֹרָה כְּבוֹד כְּגוֹן "רַבִּי" אוֹ "מוֹרֵנוּ". וְמִי שֶׁאֵין יוֹדְעִים מִי הוּא אָבִיו, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם יוֹדְעִים מִי אִמּוֹ קוֹרְאִים לוֹ עַל שֵׁם אָבִי אִמּוֹ, וְאִם אֵין יוֹדְעִים מִי אִמּוֹ קוֹרְאִים לוֹ עַל שֵׁם אֲבִרָהּם אֲבִינוֹ כְּמוֹ לִגְר. וְיֵשׁ חוֹלְקִים וְאוֹמְרִים שֶׁלְּעוֹלָם אֵין לִקְרֹא לוֹ עַל שֵׁם אָבִי אִמּוֹ אֲלֵא עַל שֵׁם אֲבִרָהּם אֲבִינוֹ.

עֲלִיַּת סוּמָא לַתּוֹרָה

ה. לְדַעַת מֶרֶץ הַשְּׁלַחַן עֲרוֹךְ אֵין הַסּוּמָא רִשְׁאֵי לַעֲלוֹת לַתּוֹרָה, וּאֲפִילוֹ יוֹדֵעַ לַחֲזוֹר מִלָּה בְּמִלָּה אַחֵר קְרִיאַת הַשְּׁלִיחַ צִיבּוֹר. וְכֵן יֵשׁ לְנִהוּג בַּמָּקוֹם שֶׁאֵין מִנְהַג בְּרוֹר לְהַקֵּל, וְכָל שָׂכָן בַּמָּקוֹם שֶׁנִּהְגוּ לְהַחֲמִיר. וּמִכָּל מָקוֹם אִם כִּבֵּר עָלָה הַסּוּמָא לַתּוֹרָה, אֵין מוֹרִידִים אוֹתוֹ. וּבִרְבּוֹב הַמָּקוֹמוֹת נִהְגוּ לְהַקֵּל לְהַעֲלוֹת סוּמָא לַתּוֹרָה, וְרִשְׁאִים לְסַמּוֹךְ עַל מִנְהַגָּם אֲפִילוֹ לְכַתְּחִלָּה. וְנִכּוֹן לְהַחֲמִיר שְׂיוֹסִיפוּ עַל מִגֵּן הָעוֹלָם. וְאִם אֲפֶשֶׁר הַדְּבַר, וְלֹא יִבְאוּ לִידֵי מַחְלֻקָּת, נִכּוֹן שִׁיחֲזוֹר הַשְּׁלִיחַ צִיבּוֹר הַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה עַל אוֹתָם פְּסוּקִים שֶׁקָּרָא הַסּוּמָא. וְכַשְׁמוֹצִיָּאִים שְׁנֵי סִפְרִים, וְכָל שָׂכָן בְּפֶרֶשֶׁת "זִכּוֹר" וּבְפֶרֶשֶׁת "פֶּרֶה" יֵשׁ לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לְהַעֲלוֹת סוּמָא לַעֲלִיַּת מַפְטִיר. וְסוּמָא שֶׁהוּא גַם חֶרֶשׁ שְׂאִינוֹ שׁוֹמֵעַ, אֵין רִשְׁאִים לְהַעֲלוֹתוֹ. וְכֵן מִי שְׂאִינוֹ שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר. וְכֵן אֵין לְהַעֲלוֹת שׁוֹטָה. וְאִם הוּא שׁוֹטָה לַעֲתִים, מוֹתֵר לְהַעֲלוֹתוֹ בְּזִמְנָהּ שְׂאִינוֹ שׁוֹטָה. וְחֶרֶשׁ הַמְּדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, (וְאֵינוֹ סוּמָא), רִשְׁאִים לְהַעֲלוֹתוֹ כָּל שְׂיוֹדֵעַ לִקְרֹא בַּעֲצָמוֹ.

הַנְּהִגַת הָעוֹלָה בְּשַׁעַת בְּרִכּוֹת הַתּוֹרָה

- ו. כָּל הָעוֹלָם לַתּוֹרָה צָרִיכִים לְבָרֵךְ לְפָנֵי הַקְּרִיאָה וְלֵאחֲרֵי הַקְּרִיאָה.
- ז. קוֹדֵם שִׁיתְחִיל הָעוֹלָה לְבָרֵךְ, צָרִיךְ שִׁירָאָה הַמָּקוֹם שֶׁבּוֹ מִתְחִיל לִקְרֹא, וְאַחֵר כֵּךְ מְבָרֵךְ "אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ". וּמִנְהַג הַסִּפְרָדִּים וְעֵדוֹת הַמְּזוֹרָח שֶׁהָעוֹלָה מְכַסֶּה הַכְּתָב שֶׁל סֵפֶר הַתּוֹרָה בְּמַטְפַּחַת סֵפֶר

התורה, ואחר כך מברך. ויש מהאשכנזים שנהגו לברך כשספר התורה פתוח, ועוצמים עיניהם בשעת הברכה. ויש מהם שנוהגים להפוך פניהם לצד שמאל בשעת הברכה. ויש מהם שנוהגים לגלול הספר תורה קודם הברכה. ובכל מקום יעשו כמנהגם.

ח. אחר שסיים הקריאה יסגור העולה את הספר ויברך ברכה אחרונה כשספר התורה סגור. ומנהג הספרדים ועדות המזרח שלא לסגור את הספר, אלא מכסים הכתב במטפחת הספר, ונשאר כתב הספר מכוסה עד שיעלה העולה שלאחריו. והאשכנזים נהגו לסגור את הספר, ונשאר הספר תורה סגור עד שיעלה העולה שלאחריו. ולמנהגם אין צריך גם לסגור את ספר התורה וגם לכסותו, ורק אחר שעלה השביעי לתורה נוהגים גם לסגור וגם לכסותו. ויש שנהגו תמיד גם לסגור הספר וגם לכסותו. ובספרי תורה של הספרדים שיש להם תיק, נוהגים רק לכסות הכתב בין עולה לעולה, ורק אחר שעלה השביעי ואומרים "חצי קדיש" נוהגים לסגור את הספר.

ט. יש נוהגים לכרוע בשעה שמברכים ברכות התורה. ומכל מקום לא יכרע גם בסוף הברכה.

טעה והחליף ברכות התורה

י. אם טעה העולה ובמקום לברך לפני הקריאה "אשר בחר בנו" התחיל "אשר נתן לנו", אם עדיין לא אמר "ברוך אתה ה'" בחתימת הברכה, יחזור ויאמר "אשר בחר בנו" וכו'. (ולא יחזור לתחלת הברכה). ואם נזכר אחר שאמר "ברוך אתה ה'" בחתימת הברכה, יחתום "נותן התורה", ואחר הקריאה יברך "אשר בחר בנו". ואם בירך הברכה הראשונה כראוי, ואחר הקריאה חזר ובירך "אשר בחר בנו", אם עדיין לא אמר "ברוך אתה ה'" בחתימת הברכה, יחזור ויאמר "אשר נתן לנו" וכו'. (ולא יחזור לתחלת הברכה). ואם נזכר אחר שאמר "ברוך אתה ה'" בחתימת הברכה, יאמר "אלוקינו מלך העולם אשר נתן לנו" וכו'. ואם נזכר אחר שחתם "נותן התורה" אינו חוזר.

אמירת "ברכו" קודם הברכות

יא. קודם שיברך העולה לפני הקריאה יאמר "ברכו" והציבור עונים אחריו "ברוך ה' המבורך" וכו'. יב. העולה צריך לומר "ברכו" ולברך הברכות בקול רם. וצריך להזהר בזה מאוד. ומכל מקום אם לא אמר "ברכו" בקול רם, וכן אם לא בירך הברכות בקול רם, אינו חוזר. וכל שאין עשרה ששומעים את קולו, נחשב כאומר בלחש. ולכתחלה צריך לומר בקול רם עד שישמעו את קולו כל הציבור. ואם לא שמעו הציבור את העולה אומר "ברכו" ושמעו רק את השליח ציבור עונה "ברוך ה' המבורך", לא יענו אלא "אמן". אבל אם חלק מהציבור לא שמעו את המברך אומר "ברכו", אלא שמעו חלק מהציבור שעונים אחריו, יענו עמהם "ברוך ה' המבורך". יג. אחר שענו הציבור "ברוך ה' המבורך" צריך העולה לחזור ולומר "ברוך ה' המבורך. ונהגו ברוב המקומות שהעולה חוזר ואומר "ברוך ה' המבורך" בקול רם. יד. אם שכח העולה לומר "ברכו", והתחיל מיד בברכה, אם אמר "ברוך אתה ה'" ומיד נזכר, יאמר "למדני חקיק", ויחזור ויאמר "ברכו" ואחר כך יברך הברכה. ואם נזכר אחר שאמר "ברוך אתה ה' אלוקינו", או לאחר מכן, ימשיך הברכה, ולא יחזור לומר "ברכו" כלל.

ברכת "אשר בחר בנו"

טו. אחר שאמר העולה "ברוך ה' המבורך" מברך "אשר בחר בנו". ואפילו בירך "ברכות התורה" שחרית לעצמו, ולאחר מכן קראוהו לעלות לתורה, חוזר ומברך. ואפילו קראוהו מיד אחר שיברך

"ברכות התורה" שחרית, חזור ומברך. וימהר ויאמר פסוק אחד, כגון "יברכך ה' וישמרך" בשעה שהולך לעלות.

טז. אם קראוהו לעלות קודם שבירך ברכות התורה בשחרית, יעלה ויברך לפניו ולאחריה, ולאחר מכן לא יחזור ויברך "אשר בחר בנו", אלא רק "על דברי תורה" ו"והערב נא".

הברכה שאחר הקריאה ונוסחתה

יז. אחר שסיים העולה לקרוא מברך בשם ומלכות הברכה שלאחר הקריאה. ולמנהג הספרדים ועדות המזרח נוסח הברכה: "אשר נתן לנו את תורתו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו". והאשכנזים נהגו לומר: "אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו".

אחיזת ספר תורה בשעת הברכה

יח. העולה צריך לאחוז בספר בשעה שמברך. ומנהג האשכנזים לאחוז בעמודי הספר, ונשאר אוחז בספר בשעת הקריאה. והספרדים נהגו שבשעת הברכה אוחז בשתי ידיו ביריעות הספר על ידי מפה, ואחר הברכה מסיר ידו השמאלית, ונשאר אוחז בספר בידו הימנית. ויש נוהגים לנענע את הספר בשעה שאומר בברכה ראשונה "ונתן לנו את תורתו" וכן כשאומר בברכה אחרונה "תורת אמת". והספרדים לא נהגו כן. ויש נוהגים לנשק את ספר התורה אחר הקריאה. ויש שלא נהגו כן. ואחר ברכה ראשונה קודם הקריאה אין לנשק הספר.

אמירת "חזק וברוך"

יט. מנהג הספרדים ועדות המזרח לומר "חזק וברוך" לעולה אחר שסיים ברכה אחרונה, והעולה משיב להם "חזקו ואמצו".

אמירת "השם עמכם"

כ. מנהג כמה עדות מהספרדים שהעולה אומר קודם שמתחיל בברכו "השם עמכם", ועונים לו "יברכך השם". ולא יאמר שם ה' אלא רק בכינוי השם.

סימן קמ

הפסק בקריאת התורה

עולה לתורה שאינו יכול לסיים

- א. אם באמצע הקריאה נשתתק העולה ואינו יכול להמשיך, ועולה אחר תחתיו, צריך השני לחזור ולהתחיל ממקום שהתחיל הראשון. ואפילו אם אחר שהפסיק הראשון שהו הציבור כשיעור כדי לגמור הפרשה מתחלתה ועד סופה, אין צריך לחזור אלא ממקום שהתחיל הראשון. והעולה השני אינו חוזר ומברך קודם קריאתו אלא רק אחר קריאתו. ואין לחלק בזה בין אם כבר קרא הראשון שלשה פסוקים לבין אם עדיין לא קרא שלשה פסוקים.
- ב. במקום שהעולה השני לתורה מברך לפני הקריאה יאמר גם "ברכו" קודם לכן.

הפסק והיסח הדעת בקריאת התורה

- ג. אם הפסיק העולה כדיבור באמצע הקריאה, בין בדברי תורה ובין בדברי חול, בין קרא כבר שלשה פסוקים בין עדיין לא קרא שלשה פסוקים, אף על פי כן ממשיך בקריאתו ואינו חוזר ומברך.

- ד. אם סיים העולה לקרוא, וקודם שיברך ברכה אחרונה הפסיק בדיבור, אף על פי כן מברך ברכה אחרונה. ומנהג כמה מעדות הספרדים שהעולה אומר קודם ברכה אחרונה: "אמת תורתנו הקדושה". וטוב ונכון שלא לעשות כן. ומכל מקום הנוהגים כן אין למחות בידם.
- ה. אם טעה העולה האחרון, ואחר שסיים קריאת הפרשה התחיל "חצי קדיש" קודם ברכה אחרונה, יסיים קודם אמירת "חצי קדיש" ואחר כך יברך ברכה אחרונה.
- ו. אם בירך העולה הברכה שקודם הקריאה, וקודם שיתחיל לקרוא הפסיק בדיבור שאינו שייך לענין הקריאה, אפילו הפסיק בדברי תורה, ואפילו הפסיק במלה אחת, צריך לחזור ולברך. ואם הפסיק בדיבור השייך לענין הקריאה, ולכתחלה לא יפסיק גם בדיבור השייך לענין הקריאה. ואם הפסיק הקורא בתורה בדיבור, אפילו אם הפסיק מיד אחר שבירך העולה קודם שהתחיל לקרוא, אין העולה חוזר ומברך, וכל שכן אם הפסיק הקורא בתורה בדיבור באמצע הקריאה, שאין העולה לתורה חוזר ומברך. ולכתחלה יתחיל לקרוא בתורה מיד אחר שכלתה עניית "אמן", ולא יפסיק כלל אפילו בשתיקה. ובדיעבד אם שהה בשתיקה, אפילו יותר מכדי דיבור, אינו חוזר ומברך.
- ז. אם קרא העולה כמה פסוקים, ורצה הקורא לסיים העליה והפסיק לקרוא, ומיד נמלך בדעתו ורצה להמשיך לקרוא עוד, אין צריך לחזור ולברך "אשר בחר בנו". (והוא הדין בזה אפילו אם היה העולה לתורה קורא בעצמו בקול רם).
- ח. אם הוציאו בטעות ספר תורה שאינו מוכן לפרשת היום, והראו לעולה מקום הקריאה, ואחר שבירך נוכחו לראות שאין זה המקום שצריכים לקרוא, וגללו את הספר, אין העולה חוזר ומברך הברכה שלפניה. ומכל מקום אם הפסיק בינתים העולה לתורה בדיבור קודם שהתחיל לקרוא, צריך לחזור ולברך, וכנ"ל בסעיף ה'.
- דין אם בירך העולה לתורה ומיד קודם שהתחיל לקרוא מצאו טעות בספר תורה, יבואר להלן (סימן קמג סעיף טו).

הערה

סימן קמא

דיני קריאה בתורה לעולה ולשליח ציבור

עמידה בקריאת התורה

- א. העולה לתורה וכן השליח ציבור הקורא בתורה וכן הסגן הנמצא לצד הקורא בתורה צריכים לעמוד בשעת הקריאה. ובדיעבד אם היו יושבים, יצאו ידי חובה. ומכל מקום אם היה הדבר בימים שאפשר להוסיף על העולים, טוב שיוסיפו עולה כנגד זה שקרא כשהוא יושב.

עמידה על ידי סמיכה

- ב. אסור לעולה ולשליח ציבור הקורא להשען על התיבה או על הקיר בשעת הקריאה. ויש להחמיר אפילו כשנשען קצת, וכל שכן כשנשען בכובד גופו עד שאם ינטל מתחתיו הדבר שנשען עליו יפול. ומי שהוא בעל בשר או זקן או חולה, וקשה לו לעמוד בלי שישען, רשאי להשען. אולם אין להקל להם אלא רק להשען קצת, ואם אינם יכולים לעמוד אלא על ידי שישענו בכובד גופם רשאים. ואם הספר תורה גדול, והקורא בתורה אינו יכול לקרוא מתוך הכתב בראש העמוד אלא אם כן יתכופף וישען, יש להקל אף באדם בריא. ויזהר שאחר שקרא השורות העליונות ויכול